

Zaak C-124/20

Verzoek om een prejudiciële beslissing

Datum van indiening:

5 maart 2020

Verwijzende rechter:

Hanseatisches Oberlandesgericht Hamburg (Duitsland)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

2 maart 2020

Verzoekende partij:

Bank Melli Iran, naamloze vennootschap naar Iraans recht

Verwerende partij:

Telekom Deutschland GmbH

Hanseatisches Oberlandesgericht

[OMISSIS]

Beslissing

In de zaak

**BANK MELLI IRAN, naamloze vennootschap naar Iraans recht, [OMISSIS]
Hamburg (Duitsland)**

– verzoekster, appellante en geïntimeerde –

[OMISSIS]

tegen

Telekom Deutschland GmbH, [OMISSIS] Bonn (Duitsland)

– verweerster, geïntimeerde en appellante –

[OMISSIS]

[OMISSIS] beslist de 11e Zivilsenat (civiele kamer) van het Hanseatische Oberlandesgericht (hoogste rechterlijke instantie van de deelstaat Hamburg, Duitsland) [OMISSIS] op 2 maart 2020 als volgt:

- I. De behandeling van de zaak wordt geschorst.
- II. Het Hof van Justitie van de Europese Unie (hierna: „Hof”) wordt verzocht om een prejudiciële beslissing over de volgende vragen betreffende de uitlegging van artikel 5, eerste alinea, van verordening (EG) nr. 2271/96 van de Raad van 22 november 1996 tot bescherming tegen de gevolgen van de extraterritoriale toepassing van rechtsregels uitgevaardigd door een derde land en daarop gebaseerde of daaruit voortvloeiende handelingen (PB L 309 van 29 november 1996, blz. 1), zoals gewijzigd bij gedelegeerde verordening (EU) 2018/1100 van de Commissie van 6 juni 2018 (PB L 199 I van 7 augustus 2018, blz. 1): **[Or. 2]**
  1. Is artikel 5, eerste alinea, van verordening nr. 2271/96 alleen van toepassing wanneer er door de Verenigde Staten van Amerika rechtstreeks of onrechtstreeks administratieve of rechterlijke instructies zijn gegeven aan de optredende EU-operator in de zin van artikel 11 van deze verordening, of volstaat het voor de toepassing van deze bepaling dat het optreden van de EU-operator ook zonder dergelijke instructies ertoe strekt secundaire sancties in acht te nemen?
  2. Indien het Hof de eerste vraag beantwoordt in de zin van het tweede alternatief: verzet artikel 5, eerste alinea, van verordening nr. 2271/96 zich tegen een uitlegging van het nationale recht volgens welke de opzeggende partij ook elke duurovereenkomst kan opzeggen die zij is aangegaan met een wederpartij die door het Office of Foreign Assets Control (OFAC) (bureau voor de controle van buitenlandse tegoeden) van de Verenigde Staten van Amerika op de Specially Designated Nationals List (SDN) (lijst van speciaal aangewezen onderdanen) is geplaatst – en dus ook kan opzeggen om zich te houden aan sancties van de Verenigde Staten –, zonder dat zij daarvoor een reden hoeft op te geven en dus zonder dat zij in een civiele procedure hoeft uit te leggen en te bewijzen dat zij in geen geval heeft opgezegd om zich te houden aan sancties van de Verenigde Staten?
  3. Indien het Hof de tweede vraag bevestigend beantwoordt: dient een met artikel 5, eerste alinea, van verordening nr. 2271/96 strijdige gewone opzegging als nietig te worden beschouwd of kan het doel van de verordening ook worden bereikt door andere sancties, bijvoorbeeld een geldboete, op te leggen?
  4. Indien het Hof de derde vraag beantwoordt in de zin van het eerste alternatief: geldt dat, in het licht van de artikelen 16 en 52 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie en gelet op de

mogelijkheid om uitzonderingen toe te staan overeenkomstig artikel 5, tweede alinea, van verordening nr. 2271/96, ook wanneer de EU-operator, door zijn handelsbetrekking met de op de SDN-lijst geplaatste wederpartij in stand te houden, aanzienlijke economische verliezen op de Amerikaanse markt dreigt te lijden (in casu 50 procent van de concernomzet)?

M o t i v e r i n g :

Verzoekster is een naar Iraans recht opgerichte Iraanse bank met een filiaal in Hamburg (Duitsland), dat 36 werknemers telt. Verzoeksters kernactiviteit bestaat in de afwikkeling van de buitenlandse handel met Iran. **[Or. 3]**

Verweerster is een in Bonn (Duitsland) gevestigde dochteronderneming van Deutsche Telekom AG en een van de grootste Duitse telecommunicatiebedrijven. Het concern heeft wereldwijd meer dan 270 000 werknemers in dienst, waarvan meer dan 50 000 in de Verenigde Staten, waar ongeveer 50 procent van de omzet wordt behaald.

Partijen hebben een raamovereenkomst gesloten op grond waarvan verzoekster alle aansluitingen van haar onderneming in verschillende vestigingen in Duitsland in een overeenkomst mag bundelen. In het kader van deze overeenkomst heeft verzoekster verschillende producten bij verweerster besteld, die vervolgens door verweerster zijn geleverd en gefactureerd. Deze overeenkomsten vormen de enige grondslag van verzoeksters interne en externe communicatiestructuren in Duitsland. Zonder de door verweerster te verrichten diensten kan verzoekster – althans momenteel – via haar Duitse filiaal niet aan het handelsverkeer deelnemen.

De met verzoekster behaalde maandelijks omzetten van verweerster bedragen iets meer dan 2 000,00 EUR. Verzoekster is haar betalingsverplichtingen jegens verweerster steeds binnen de gestelde termijn en volledig nagekomen.

Nadat de VSA het Iran-akkoord van 14 juli 2015 [Joint Comprehensive Plan of Action (JCPA) (gezamenlijk alomvattend actieplan)] in 2018 hadden opgezegd, waardoor de oorspronkelijke sancties [Iran Transactions and Sanctions Regulations (ITSR) (maatregelen betreffende transacties met en sancties tegen Iran)] opnieuw van kracht waren geworden, is verzoekster op de sanctielijst [Specially Designated Nationals and Blocked Person List – SDN (lijst van speciaal aangewezen onderdanen en personen en entiteiten waarvan de tegoeden en middelen worden bevroren)] van het OFAC [Office of Foreign Assets Control (bureau voor de controle op buitenlandse tegoeden)] geplaatst. Tot de sanctieregeling behoren de zogenoemde secundaire sancties (secondary sanctions) die niet-Amerikaanse ingezetenen verbieden om zaken te doen met Iraanse personen en ondernemingen die op de SDN-lijst staan.

Met ingang van 5 november 2018 zijn nieuwe Amerikaanse sancties tegen Iran in werking getreden, die vooral zijn gericht tegen de financiële sector en de bank- en

oliesector. Verzoekster werd hierdoor geraakt en vervolgens werd haar toegang tot het telecommunicatienetwerk van de Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication (SWIFT), een coöperatieve vennootschap naar Belgisch recht, per 12 november 2018 opgeschort.

Bij brief van 16 november 2018 heeft verweerster alle overeenkomsten met onmiddellijke ingang opgezegd [OMISSIS]. Verweerster heeft op dezelfde dag gedateerde gelijkkluidende opzeggingsbrieven verstuurd naar ten minste vier andere klanten in Duitsland die betrekkingen met Iran onderhielden. **[Or. 4]**

Alle vennootschappen hadden gemeen dat zij op de SDN-lijst van de VSA stonden. In totaal heeft verweerster haar relatie met tien ondernemingen met contacten in Iran opgezegd.

In een door verzoekster ingestelde kortgedingprocedure heeft het Landgericht Hamburg (rechter in eerste aanleg Hamburg, Duitsland) verweerster bij beschikking van 28 november 2018 [OMISSIS] gelast de lopende overeenkomsten uit te voeren tot aan het verstrijken van de gemeenrechtelijke opzegtermijn. [OMISSIS]

Bij brief van 11 december 2018 [OMISSIS] werd door verweerster opnieuw opzegging gegeven. Deze brief luidt onder meer als volgt:

„[...] Bij brief van 16.11.2018 hadden wij onderstaande diensten met onmiddellijke ingang opgezegd. Louter uit voorzorg zeggen wij hierbij deze diensten nogmaals gewoon op voor het eerste mogelijke tijdstip.”

Voor enkele overeenkomsten verstreek de gemeenrechtelijke opzegtermijn reeds op 25 januari 2019, 10 februari 2019, 13 maart 2019, 10 en 25 september 2019, alsmede op 30 januari 2020. De overige overeenkomsten lopen nog tot en met 22 augustus 2020, dan wel tot en met 7 januari 2021.

Verzoekster heeft de rechter in eerste aanleg verzocht verweerster ertoe te veroordelen alle lijnen te laten functioneren waarop de overeenkomsten betrekking hadden.

Het Landgericht heeft verweerster veroordeeld tot uitvoering van de overeenkomsten tot aan het verstrijken van de desbetreffende gemeenrechtelijke opzegtermijn en heeft het beroep afgewezen voor het overige. Het Landgericht heeft de gewone opzegging door verweerster van de litigieuze overeenkomsten geldig geacht. Zij is met name niet in strijd met artikel 5 van verordening nr. 2271/96.

Verzoekster heeft hoger beroep ingesteld tegen het onderdeel van deze beslissing waarin haar beroep was afgewezen. Zij handhaaft haar standpunt dat de gewone opzegging door verweerster niet strookt met artikel 5 van verordening nr. 2271/96 en bijgevolg nietig is.

Na de uitspraak van het Landgericht heeft verweerster één van de litigieuze lijnen afgesloten wegens het verstrijken van de gemeenrechtelijke opzegtermijn op 10 februari 2019. Alle andere lijnen functioneren momenteel nog. **[Or. 5]**

II.

De beslechting van het geding hangt af van de uitlegging van artikel 5, eerste alinea, van verordening (EG) nr. 2271/96 van de Raad van 22 november 1996 tot bescherming tegen de gevolgen van de extraterritoriale toepassing van rechtsregels uitgevaardigd door een derde land en daarop gebaseerde of daaruit voortvloeiende handelingen (PB L 309 van 29 november 1996, blz. 1), zoals gewijzigd door gedelegeerde verordening (EU) 2018/1100 van de Commissie van 6 juni 2018 (PB L 199 I van 7 augustus 2018, blz. 1). Alvorens te beslissen op verzoeksters hoger beroep, moet de behandeling van de zaak derhalve worden geschorst en moet het Hof krachtens artikel 267, eerste alinea, onder b), en derde alinea, VWEU worden verzocht om een prejudiciële beslissing.

Partijen twisten over de vraag of de gewone opzegging van 11 december 2018 [OMISSIS], waarbij verweerster haar handelsbetrekking met verzoekster wenste te beëindigen, geldig is. Het recht op gewone opzegging van overeenkomsten waarop Duits recht van toepassing is, blijkt ondubbelzinnig uit de algemene leveringsvoorwaarden van verweerster.

Verzoekster is van mening dat de opzegging in strijd is met artikel 5, eerste alinea, van verordening nr. 2271/96 en derhalve nietig is. Volgens verweerster is er geen sprake van schending van artikel 5, eerste alinea, van verordening nr. 2271/96.

1. a) Eerste prejudiciële vraag:

Verzoekster stelt dat de opzegging door verweerster alleen is ingegeven door het feit dat zij de door de Verenigde Staten van Amerika opgelegde secundaire sancties niet wil overtreden. Zij heeft echter niet aangetoond dat rechtstreekse of onrechtstreekse administratieve of gerechtelijke instructies vanuit de VSA aan de opzegging zijn voorafgegaan. Het Oberlandesgericht Köln (hoogste rechterlijke instantie van de deelstaat Noordrijn-Westfalen, Keulen, Duitsland) heeft bij beslissing van 7 februari 2020 [OMISSIS] geoordeeld dat artikel 5, eerste alinea, van verordening nr. 2271/96 in die situatie beslist niet van toepassing is. De verwijzende rechter deelt dit standpunt niet daar louter het bestaan van secundaire sancties volgens hem volstaat, omdat alleen zo het bij artikel 5, eerste alinea, van verordening nr. 2271/96 opgelegde verbod om zich aan die sancties te houden effectief kan worden toegepast.

b) Tweede prejudiciële vraag:

Het recht op gewone opzegging waarop verweerster zich beroept, vereist geen opzeggingsgrond. Volgens verweerster wordt hieraan niet afgedaan door artikel 5, eerste alinea, van verordening nr. 2271/96, aangezien deze bepaling haar als ondernemer de vrijheid laat de handelsbetrekking met verzoekster [Or. 6] te allen tijde te beëindigen. Haar redenen daarvoor zijn daarbij irrelevant.

Zij baseert zich daarvoor op de „Leidraad – Vragen en antwoorden: goedkeuring van de actualisering van de blokkeringsverordening” van de Commissie van 7 augustus 2018 (C/2018/5344; PB C 277 I van 07 augustus 2018, blz. 4-10).

Punt 5 daarvan luidt als volgt:

„Verplicht de blokkeringsverordening EU-operatoren ertoe zaken te doen met Iran of Cuba? Hoe worden de EU-operatoren geacht zich te verhouden tot de in de lijst opgenomen extraterritoriale wetgeving en de blokkeringsverordening?

Het staat EU-operatoren vrij zaken te doen zoals zij dat gepast achten overeenkomstig de EU-wetgeving en de toepasselijke nationale wetgeving. Dit betekent dat het hun vrij staat te kiezen of zij in Iran of Cuba zaken gaan doen, zaken blijven doen of ermee ophouden zaken te doen, en al dan niet actief te worden in een economische sector op basis van hun beoordeling van de economische situatie. De blokkeringsverordening is nu juist bedoeld om te garanderen dat dergelijke zakelijke beslissingen in alle vrijheid worden genomen, m.a.w. dat zij niet aan EU-operatoren worden opgedrongen vanwege de in de lijst opgenomen extraterritoriale wetgeving, die door de Uniewetgeving niet wordt erkend als zijnde toepasselijk op EU-operatoren.”

Verschillende Duitse rechterlijke instanties vatten dit antwoord, zoals verweerster, aldus op dat zij haar contractueel vastgelegde recht op gewone opzegging van overeenkomsten te allen tijde kan uitoefenen zonder opgave van redenen. In zijn indicatieve beslissing van 1 oktober 2019 [OMISSIS] heeft het Oberlandesgericht Keulen uitdrukkelijk geoordeeld dat deze beëindiging van de overeenkomst ook kan zijn ingegeven door „redenen van buitenlands beleid van de Verenigde Staten”.

De verwijzende rechter houdt deze uitlegging van artikel 5, eerste alinea, van verordening nr. 2271/96, gelet op het antwoord van de Commissie, voor mogelijk, maar is ook op dit punt van oordeel dat de aldus uitgelegde bepaling haar doel niet bereikt. Het lijkt derhalve nuttiger te zijn om haar aldus uit te leggen dat een opzegging waarvoor de doorslaggevende reden bestaat in de inachtneming van de Amerikaanse sancties, in strijd is met artikel 5, eerste alinea, van verordening nr. 2271/96. Een handeling die daarentegen gebaseerd is op louter economische overwegingen zonder concrete band met de sancties, is niet strijdig met artikel 5, eerste alinea, van verordening nr. 2271/96, omdat handelsbetrekkingen met Iran

anders nooit [Or. 7] zouden kunnen worden beëindigd. Deze opvatting wordt door de rechtsleer in Duitsland gedeeld [OMISSIS].

Als gevolg van deze zienswijze zou verweerster haar redenen voor de opzegging bij wijze van uitzondering moeten verduidelijken, maar zou zij in ieder geval moeten uitleggen en, in voorkomend geval, moeten bewijzen dat zij de overeenkomst niet heeft beëindigd omdat zij vreesde anders nadelen te ondervinden op de Amerikaanse markt. Zonder die verduidelijking zou niet kunnen worden vastgesteld of de opzegging in strijd is met artikel 5, eerste alinea, van verordening nr. 2271/96.

c) Derde prejudiciële vraag:

Volgens de verwijzende rechter is een met artikel 5, eerste alinea, van verordening nr. 2271/96 strijdige opzegging nietig. In het Duitse burgerlijk recht blijkt dit uit § 134 van het Bürgerliche Gesetzbuch (Duits burgerlijk wetboek). Deze bepaling luidt als volgt:

„Een met een wettelijk verbod strijdige rechtshandeling is nietig, tenzij de wet anders bepaalt.”

De verwijzende rechter beschouwt artikel 5, eerste alinea, van verordening nr. 2271/96 als een wettelijk verbod in die zin.

Artikel 9 van verordening nr. 2271/96 bepaalt evenwel dat de lidstaten doeltreffende en evenredige sancties met een preventieve werking vaststellen die bij overtredingen van relevante bepalingen van deze verordening van toepassing zijn. De Bondsrepubliek Duitsland heeft in § 82, lid 2, eerste volzin, van de Aussenwirtschaftsverordnung (verordening inzake buitenlandse handel; hierna: „AWV”), gelezen in samenhang met § 19, lid 4, eerste volzin, punt 1, en lid 6 van het Aussenwirtschaftsgesetz (AWG) (Duitse wet inzake buitenlandse handel) bepaald dat een inbreuk op artikel 5, eerste alinea, van verordening nr. 2271/96 wordt aangemerkt als een bestuursrechtelijke overtreding die wordt bestraft met een maximale geldboete van 500 000 EUR.

Gelet op de economische schade die verweerster dreigt te lijden indien hij van de Amerikaanse markt wordt uitgesloten, zou het dus als onevenredig kunnen worden beschouwd dat zij wordt belet haar contractuele relatie met verzoekster te beëindigen in plaats van haar (enkel) een geldboete op te leggen. Daarenboven strekt de verordening volgens de verwijzende rechter niet rechtstreeks tot bescherming van verzoekster. [Or. 8]

d) Vierde prejudiciële vraag:

De vierde prejudiciële vraag houdt verband met de vorige overweging.

Volgens de verwijzende rechter leidt het verbod om zich te houden aan secundaire sancties tot een dilemma voor EU-operatoren, zoals verweerster, aan wie de verordening volgens haar overwegingen bescherming moet bieden. Indien zij het Unierecht eerbiedigen, dreigen zij te worden uitgesloten van de Amerikaanse markt, en indien zij zich houden aan de sancties, schenden zij het Unierecht. Door de reële impact van de Amerikaanse sancties dreigen de EU-operatoren die het Unierecht eerbiedigen, in bepaalde omstandigheden dan ook aanzienlijke economische verliezen te lijden. Het Telekom-concern behaalt 50 procent van zijn omzet op de Amerikaanse markt. Volgens de verwijzende rechter wordt dit risico onvoldoende gecompenseerd door het in artikel 6 van verordening nr. 2271/96 geregelde recht op verhaal van de schade. Dat geldt ook voor de door artikel 5, tweede alinea, van verordening nr. 2271/96 geboden mogelijkheid om uitzonderingen toe te staan. Aangezien de verordening beoogt te beletten dat aan secundaire sancties uitvoering wordt gegeven tegen EU-operatoren, moet de praktijk om uitzonderingen toe te staan eerder restrictief worden toegepast, zodat kan worden aangenomen dat de enkele dreiging van economische verliezen ontoereikend is om daarvoor een uitzondering toe te staan. Tegen deze achtergrond betwijfelt de verwijzende rechter of een algemeen verbod om nog zaken te doen met een – daarenboven economisch onbeduidende – handelspartner, dat is ingesteld om het gevaar van aanzienlijke economische verliezen op de Amerikaanse markt af te wenden, verenigbaar is met de door artikel 16 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie beschermde vrijheid van ondernemerschap en het in artikel 52 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie verankerde evenredigheidsbeginsel.

2. Relevantie van de prejudiciële vragen voor het hoofdgeding:

Het antwoord op de prejudiciële vragen is beslissend voor de beslechting van het bij de verwijzende rechter aanhangige geding, aangezien daarvan afhangt of de gewone opzegging door verweerster al dan niet nietig is. § 7, eerste volzin, van de Duitse Aussenwirtschaftsverordnung (AWV), waarop verzoekster zich ook beroept, kan niet in aanmerking worden genomen bij de beslechting van het geding. **[Or. 9]**

§ 7, eerste volzin, AWV luidt:

„Staatsburgers dienen zich in het kader van de buitenlandse handel te onthouden van verklaringen waardoor zij verwickeld raken in een boycot tegen een andere staat (boycot-verklaring).”

Ongeacht of de opzeggingsverklaring nu al dan niet een boycot-verklaring in de zin van § 7, eerste volzin, AWV vormt, is de werkingssfeer van deze bepaling volgens de verwijzende rechter niet ruimer dan die van artikel 5, eerste alinea, van verordening nr. 2271/96. Met andere woorden, indien de gewone opzegging door verweerster overeenkomstig artikel 5, eerste alinea, van verordening nr. 2271/96 geldig is, dan strookt zij ook met § 7, eerste volzin, AWV.

Lauenstein	Dr. Büßer	Dr. Brauer
President van het Oberlandesgericht in het Oberlandesgericht	Rechter	Rechter in het Oberlandesgericht

WERKDOCUMENT